

KÜLÖNLENYOMAT

AJAKBONIA

MÚZEUMI KÖZLEMÉNYEK

2013.

51.

ARRABONA

51.

RÖMER FLÓRIS
Művészeti és Történelmi
Múzeum

GYŐR
2015

ARRABONA 51. 2013
A Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum Közleményei

Szerkesztette, a szövegeket gondozta:
Csécs Teréz

Köszönet Czigány Dávidnak a közreműködéséért
a régészeti tanulmányoknál!

Arculatterv és technikai szerkesztés:
Tanai Csaba Taca

Angol fordítás:
Kovács Lajos

A kiadány megjelenését támogatta:

A borítón:
Rómer Flóris 1860 körül
(Fotó: Illinger-műterem, részlet, Ltsz.: 1095)

ISSN 0571-1304

Kiadja: Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum
Felelős kiadó: Grászli Bernadett, igazgató
Nyomdai kivitelezés: PALATIA Nyomda és Kiadó Kft.
Megjelenik: 500 példányban

Galambos István – Schmidt Dávid

**A MAGYAR TERMÉSZETTUDOMÁNYI MÚZEUM
TÖRTÉNETI GYŰJTEMÉNYÉNEK (COLLECTIO HISTORICAE)
RÓMER FLÓRIS ÁLTAL GYŰJTÖTT HERBÁRIUMI LAPJAI**

A Magyar Természettudományi Múzeum Növénytárának (MTM Növénytár, BP) Collectio Historicae-különgygyűjteményében elhelyezett, Rómer gyűjtéseket is tartalmazó, jelenleg ismeretlen származású gyűjteményrész — az átragasztást és egyéni azonosítóval történő ellátást megelőzően — összesen három darab faszcikulusból állt. A faszcikulusok sorszámmal voltak ellátva (15-től 18-ig), bennük keményfedeles, összekötözött mappákban és további kék ívekben nyertek elhelyezést a herbáriumi lapok. A gyűjteményrész összesen mintegy 328 lapból áll, amelyből a Rómer Flóris cédulájával ellátott lapok száma 190 db. A további gyűjtők között néhány magyar (Ballay Valér, Ebenhöch Ferenc) mellett főként a bécsi Botanischer Tauschverein csereegylethez kötődő herbaristák (csere)lapjait találjuk. Legnagyobb számban A. Hatzy és Bilimek gyűjtők által a szomszédos Ausztriában szedett hegyvidéki növények szerepelnek. A fenti gyűjteményrész 328 lapját — figyelemmel a Rómer-émlékév kapcsán felmerült igényekre — az MTM Növénytárában átragasztották, lefotózták és ellátták az egyedi azonosítást szolgáló sorszámmal, melyért Barina Zoltán gyűjteményi kurátornak tartozunk köszönettel. A Rómer által gyűjtött 190 lap elegendő ahhoz, hogy képet kapjunk gyűjtési, cédulázási módszereiről és szokásairól, valamint közelebbről megismerjük Rómer Flórist, a botanikust.

A herbáriumi cédulák típusai

Rómer Flóris gyűjtésének csak akkor tekintettünk egy lapot, ha azon jellegzetes, bár helyenként kismértékben változó szignója, illetve neve szerepelt, vagy előnyomott herbáriumi cédulát használt. Utóbbi esetben az egymást átfedő körökből álló, lánchatású keret felső részén, azt megszakítva a következő szöveg olvasható: EX HERBARIO F. F. ROMER, PROF. PHYS. POSONII. Ilyen esetben kéziratos szignóra nem volt szükség, de egyéb gyűjtési adatok (két cédulától eltekintve) kézzel írva kerültek e cédulákra is. A herbáriumi cédulák típus szerint a következők voltak:

- minden részében kézzel írt: **133 db**
- előnyomott etiketre kézzel írt: **55 db**
- nyomdai úton előállított: **2 db**

Fenti előnyomott etiketre írt cédulája 1844 májusában bukkan fel első ízben, mivel azonban ekkor még Győrben tanított, bizonyára később cédulázott lapról, vagy olyan duplumról lehet szó, amelyet későbbi előállítású cédulával látott el

(1. kép). A gyűjtési dátumokat időrendbe állítva, az etikett cédulára írt adatok nagyobb sorozata 1845 augusztusától fordul elő, ezért valószínű, hogy pozsonyi diszpozícióját kézhez kapva (Galambos 2015) nyomatta a cédulákat. Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy kézzel írt és előnyomott etikett cédulák az idő előrehaladtával továbbra is vegyesen fordulnak elő.

A két darab nyomdai úton előállított cédula a fajnevektől eltekintve azonos szövegű és dátumú (2. kép). Előállításának oka nem ismert.

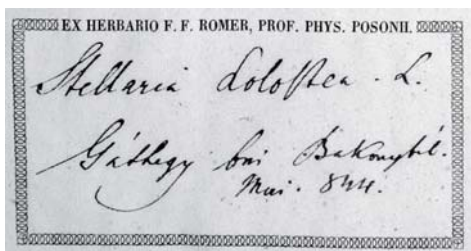
A kézírás paleográfiája

Érdekes, hogy a latin fajnevek, auktorok, magyar nyelvű gyűjtési adatok és helységek — egy-egy betű (pl. „s”) kivételével — latin betűs kézírással, míg a német nyelven megadott gyűjtési adatok, helyek stb. gót kézírással lettek rögzítve. A német nyelvű szövegeknél Rómer automatikusan a korban szokásos gót betűs kézírást használta, még akkor is, ha a szövegnek csak az előljárója volt német nyelvű. Például „bei Kismegyer”, ahol a „bei” „e” hangzója egyértelműen gót írott „e”, míg a Kismegyer azonos hangzói latin betűsek (3. kép). A Rómer-hagyatékkal foglalkozó kutatók megállapítása szerint a későbbiekben Rómer a német nyelvű szövegeknél is áttért a latin betűs írásmódra (Csécs Teréz ex verb.). A helységnevek is gyakran akkor használatos német nevükön voltak megadva, ezek feloldásában nagy segítséget jelentett Lelkes György munkája (Lelkes 1998) és a korabeli katonai felméréseken található névanyag.

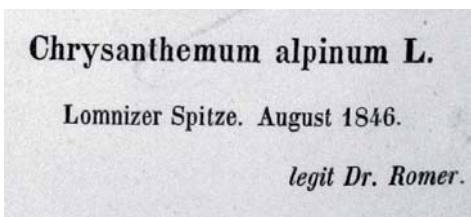
A herbáriumi cédulák tartalmi elemei

Fajnevek, auktorok

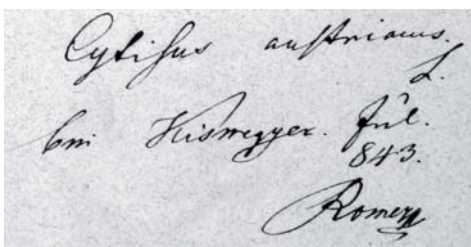
A latin fajnevek a linnéi előírások szerint (nemzetségnév, faji jelző, auktor) szabványosak, csupán négy esetben nem írta ki a faj leíróját. Határozásai jórészt pontosak, a ma érvényes fajnevek és az általa feltüntetett taxonnevek közötti elté-

1. kép
Előnyomtatott etikett címke kézírásos szöveggel
(BP739929)

2. kép
Nyomdai úton előállított herbáriumi cédula
(BP739816)

3. kép
Gót- és latinbetűs írásmód vegyítése a fajnévben és a lelőhelyadatoknál Rómer jellegzetes szignójával
(BP739770)

rések a nevezéktani tudományág fejlődésének köszönhetőek. Két esetben rögzíti a faj német nevét is. Határozása csak egy esetben szorul egyértelmű revízióra, amikor a *Typha angustifolia* L. helyett *Tussilago angustifolia* L.-t ír. Ez nyilvánvalóan pillanatnyi figyelmetlenségből eredő elírás, mivel a két faj aligha összetéveszthető.

Élőhelyek, földrajzi- és helynevek

A lelőhelycédulák szövegének adatbázisba rögzítésével igyekeztünk a gyűjtési helyeket településhatárok szerint besorolni, ez azonban 36 lapnál nem járt sikerrel, mivel a helymeghatározás túlságosan általános volt. Pl. Hanság, Neusiedlersee, An Kamm, An Gräben, Nassen Wiesen. Három esetben bővebb szövegnél sem tudtuk beazonosítani a településhatárt: Gödölle in Sand; Zabliget; Züngsol beim Eisenbründl. A felsorolásban előbbieket „0”-val, utóbbiakat kérdőjellel jelöltük a Településhatár mezőben. E mezőben a megadott nevek az adott országban jelenleg használatos módon szerepelnek, pl. a mai Szlovákia területén találhatóknál a szlovák hivatalos nevet használjuk.

Gyűjtési idő

Rómer a cédulák döntő többségénél csak évet és hónapot ad meg. Öt cédulán szerepel teljes dátum, tizenkettőn csak év, míg dátum nélküli öt lap. Ez — egyéb források hiányában — nagyon megnehezítette gyűjtőútjainak rekonstruálását, mivel mozgását csak az adott hónaphoz kötve tudtuk követni. Gyűjtései 1843. július (Győr, Kismegyer) és 1848. július (Hanság) közé esnek. A dátumoknál a hónapot rövidítve betűkkel, az évet számokkal adta meg, olyan módon, hogy az évszám első tagját többnyire elhagyta (pl. 1846 helyett 846).

A Rómer által gyűjtött herbárium értékei

A gyűjtemény legnagyobb tudományos értékkel bíró részét kétségkívül a Rómer Flóris által az 1843–1848 időszakból származó növények teszik ki (1. táblázat). A táblázatban a ma érvényes taxonneveket a Magyarországon előforduló fajok esetében Király Gergely munkája (Király 2009), míg egyéb fajoknál a www.theplantlist.org internetes honlap felhasználásával adtuk meg. A Mai településhatár mezőben az adott ország hivatalos megnevezéseit használtuk. 0-val jeleztük, ha a túlzottan általános gyűjtési hely alapján településhatárhoz nem tudtuk kötni. Néhány esetben kérdőjellel jeleztük az ismeretlen településhatárt. A hiányos adatokat n. a., azaz (nincs adat) jelöléssel láttuk el. Az azonosító mezőben az MTM Növénytar egyedi azonosítóját (akronímját) tüntettük fel. Rómer lapjainak többsége a 15. faszikulusban, különálló mappákban van elhelyezve. Két mappára külön név is fel van ragasztva, illetve írva. Az „54 db honi növény Rómer Flóris gyűjtéséből” feliratú mappában jórészt hansági, bakonyi, és Győr környéki lapokat helyeztek el.

1. táblázat
Rómer feldolgozott gyűjteményének adatbázisa a ma érvényes fajnevek sorrendjében

Érvényes taxonnév	Cédulára írt név	Cédula szövege	Mai településhatár	Gyűjtési idő	Azonosító
<i>Achillea distans</i> Walldst.et Kit. ex Willd.	<i>Achillea lanata</i> Spr.	Ballensteiner Schloss.	Borinka	1848.06.	BP739798
<i>Achillea nobilis</i> L.	<i>Achillea nobilis</i> L.	Edle Garten Tihany 7ban 1844.	Tihany	1844.07.	BP739797
<i>Adenostyles alpina</i> (L.) Bluff. & Fingerth.	<i>Adenostyles alpina</i> L.	Am Kamm, Karpathen	0	1847.08.	BP739804
<i>Adonis aestivalis</i> Jacq.	<i>Adonis miniata</i> Jacq.	Zámoly inter Saaten	Győrzámoly	1844.05.	BP739795
<i>Adonis flammea</i> Jacq.	<i>Adonis flammea</i> Jacq.	Ásvány	Ásványráró	1845.05.	BP739799
<i>Allium flavum</i> L.	<i>Allium flavum</i> L.	Trockener Hügel bei Tihany	Tihany	1846.09.	BP739802
<i>Alopecurus geniculatus</i> L.	<i>Alopecurus geniculatus</i> L.	Teichrand bei Vajnor	Vajnory	1847.06.	BP739801
<i>Anthemis austriaca</i> Jacq.	<i>Anthemis austriaca</i> Jacq.	Szjohannes	Jánosomorja	1844.08.	BP739792
<i>Artemisia alba</i> Turra	<i>Artemisia camphorata</i> L.	Tényei erdő	Tényő	1845.07.	BP739967
<i>Artemisia campestris</i> L.	<i>Artemisia campestris</i> L.	Tényei erdő	Tényő	1845.07.	BP739971
<i>Asplenium ruta-muraria</i> L.	<i>Aspidium ruta muraria</i> L.	An Felsen bei Tihany	Tihany	1845.09.	BP739647
<i>Aster tripolium</i> L.	<i>Aster tripolium</i> L.	Moorwiesen bei Andau	Andau	1844.08.14.	BP739836
<i>Astragalus asper</i> Wulfen	<i>Astragalus asper</i> Jacq.	Theben.	Devin	1847.06.	BP739813
<i>Astragalus austriacus</i> Jacq.	<i>Astragalus austriacus</i>	Neusiedler See bei Ilmicz	Illmitz	1847.	BP739946
<i>Astragalus exscapus</i> L.	<i>Astragalus exscapus</i> L.	Sz Iványi erdő Győr mellett	Győr	1844.07.	BP739945
<i>Astragalus sulcatus</i> L.	<i>Astragalus sulcatus</i> L.	Neusidlersee, Ufer bei Ilmicz	Illmitz	1847.06.	BP739947
<i>Aurinia saxatilis</i> (L.) Desv.	<i>Alyssum saxatile</i> L.	Auf Mauern des Wolfsthalen Schlossend	Wolfsthal	1846.04.	BP739800

Érvényes taxonnév	Cédulára írt név	Cédula szövege	Mai településhatár	Gyűjtési idő	Azonosító
<i>Bassia crassifolia</i> (Pall.) Soldano	Suaeda hirsuta Rchb.	Illmicz, Zicklacken	Illmitz	1844.08.	BP739905
<i>Bassia crassifolia</i> (Pall.) Soldano	Suaeda hirsuta Nolte.	Göddölle in Sand	?	1846.08.	BP739904
<i>Blackstonia acuminata</i> (W. D. J. Koch et Ziz) Domin	Chlora serotina Koch.	Graben bei Rittsee	Tatranska Lomnica	1846.09.	BP739817
<i>Bolboschoenus maritimus</i> (L.) Palla	Scirpus maritimus L.	Illmicz Seeufer.	Illmitz	1844.08.	BP739914
<i>Buglossoides purpurocaerulea</i> (L.) I. M. Johnston	Lithospermum purpureo-coeruleum L.	Thebenerberg.	Devin	1846.05.	BP739923
<i>Bupleurum tenuissimum</i> L.	Bupleurum tenuissimum L.	Neusiedlersee bei Illmicz.	Illmitz	1847.06.	BP739948
<i>Callitriche palustris</i> L.	Callitriche verna L.	Züngsol beim Eisenbründl	?	1847.06.	BP739794
<i>Campanula alpina</i> Jacq.	Campanula alpina L.	Am Kamm in der Zips.	0	1846.08.	BP739793
<i>Campanula glomerata</i> L.	Campanula glomerata L.	Hanság	0	1846.08.	BP739965
<i>Camphorosma annua</i> Pall.	Camphorosma ovata WK.	Illmiczer Zicklacken um Neusiedlersee.	Illmitz	1844.08.	BP739949
<i>Cardaminopsis arenosa</i> (L.) Hayek	Arabis arenosa Scop.	Cseszneki vár szikláján	Csesznek	1845.07.	BP739968
<i>Carduus nutans</i> L.	Carduus nutans L.	Trocken Weide bei Dienesd	Dunajská Lužná	1847.07.	BP739789
<i>Cephalanthera damasonium</i> (Mill.) Druce	Cephalanthera pallens Rich.	Zámoly, Diós	Győrzámoly	1845.05.	BP739973
<i>Cephalanthera longifolia</i> (L.) Fritsch.	Serapias longifolia Linn./Epipactis palustris Sw.	Hanság. Torfwirtschaft[ft]	0	1845.06.	BP739979
<i>Ceratophyllum demersum</i> L.	Ceratophyllum demersum L.	Kanal bei Szigliget	Szigliget	1845.09.	BP739969

Érvényes taxonnév	Cédulára írt név	Cédula szövege	Mai településhatár	Gyűjtési idő	Azonosító
<i>Chamaecytisus austriacus</i> (L.) Link.	<i>Cytisus austriacus</i> L.	bei Kismegyér	Győr	1843.07.	BP739770
<i>Chenopodium glaucum</i> L.	<i>Chenopodium glaucum</i> L.	Ilmicz. Seeufer.	Illmitz	1847.06.	BP739818
<i>Cimicifuga europaea</i> Shipcz.	<i>Cimicifuga foetida</i> L.	Maluzsina in der Liptóm [egybe]	Maluzsina	1847.07.	BP739815
<i>Cirsium arvense</i> (L.) Scop.	<i>Cirsium arvense</i> Lam.	Hanság	0	1847.06.	BP739977
<i>Cirsium eriophorum</i> (L.) Scop.	<i>Carduus eriophorus</i> L.	Javorina	Tatranská Javorina	1847.08.	BP739791
<i>Cirsium palustre</i> (L.) Scop.	<i>Cirsium palustre</i> Scop.	Hanság	0	1847.06.	BP739966
<i>Conringia orientalis</i> (L.) Dumort.	<i>Brassica orientalis</i> L.	Thebenerberg.	Devín	1846.06.	BP739974
<i>Crepis praemorsa</i> (L.) Walter	<i>Hieracium praemorsum</i> L.	Hanság	0	1848.07.	BP739980
<i>Crepis tectorum</i> L.	<i>Crepis tectorum</i> L.	Sandige Wiesen bei Raab	Győr	1843.08.	BP739814
<i>Crypsis aculeata</i> (L.) Aiton	<i>Crypsis aculeata</i> L.	Moorboden bei Andau um Neusiedlersee	Andau	1844.08.	BP739838
<i>Cucubalus baccifer</i> L.	<i>Cucubalus bacciferus</i> L.	Pötschen	Pötschen	1845.08.	BP739837
<i>Cyperus pannonicus</i> Jacq.	<i>Cyperus pannonicus</i> Host.	Neusiedlersee.	0	1844.08.	BP739940
<i>Cystopteris fragilis</i> (L.) Bernh.	<i>Aspidium fragile</i> L.	Hanság	0	1845.08.	BP739646
<i>Dactylorhiza sambucina</i> (L.) Soó	<i>Orchis sambucina</i> L.	Graefenberg	Graefenberg/Eggenburg	1846.05.	BP739895
<i>Daphne cneorum</i> L.	<i>Daphne cneorum</i> L.	Wiesen bei Gönyű	Gönyű	n. a.	BP739937
<i>Delphinium elatum</i> L.	<i>Delphinium alpinum</i> WK.	Felkauthal in den Karpathen.	Starý Smokovec	1846.08.	BP739834
<i>Dianthus carthusianorum</i> L.	<i>Dianthus carthusianorum</i> L.	Nyuler Hügel	Nyúl	1845.08.	BP739833
<i>Dianthus collinus</i> Waldst. et Kit.	<i>Dianthus collinus</i> WK	Bei Martonédberg	Pannonhalma	1845.07.	BP739941

Érvényes taxonnév	Cédulára írt név	Cédula szövege	Mai településhatár	Gyűjtési idő	Azonosító
<i>Dianthus deltoides</i> L.	<i>Dianthus deltoides</i> L.	Baumschule bei Pressburg.	Bratislava	1846.06.	BP739831
<i>Dianthus plumarius</i> L.	<i>Dianthus plumarius</i> L.	Felsen des Thebener Schloss.	Devin	1847.07.	BP739943
<i>Doronicum glaciale</i> (Wulfen) Nyman	<i>Arnica doronicum</i> Jacq.	Am Kamm. Karpathen	0	1847.08.	BP739829
<i>Dorycnium germanicum</i> (Gremli) Rikli	<i>Dorycnium pentaphyllum</i> Scop.	Edelsthal, Thiergarten	0	1846.06.	BP739832
<i>Echinops sphaerocephalus</i> L.	<i>Echinops sphaerocephalus</i> L.	Seeufer bei Oedenburg	Sopron	1844.08.	BP739782
<i>Echium maculatum</i> L.	<i>Echium rubrum</i>	Frauenkirchen.	Frauenkirchen	1847.	BP739783
<i>Epipactis palustris</i> (L.) Crantz	<i>Epipactis palustris</i> Siv.	Hanság	0	1847.06.	BP739976
<i>Equisetum palustre</i> L.	<i>Equisetum palustre</i> Linn.	Nassen Wiesen	0	1844.06.	BP739652
<i>Equisetum pratense</i> Ehrh.	<i>Equisetum pratense</i> Ehrh.	Ufer des Neusidlersees.	0	1845.08.	BP739650
<i>Eriophorum vaginatum</i> L.	<i>Eriophorum vaginatum</i> L.	Hanság	0	1847.07.	BP739981
<i>Erophila verna</i> (L.) Chevall.	<i>Draba verna</i> L.	Kogel bei Theben	Devin	1845.06.	BP739819
<i>Eryngium planum</i> L.	<i>Eryngium planum</i> L.	Pulverthurm bei Raab	Győr	1845.07.	BP739939
<i>Euphorbia dulcis</i> L.	<i>Euphorbia dulcis</i>	Schloss Wolfsthal	Wolfsthal	1847.	BP739787
<i>Euphorbia exigua</i> L.	<i>Euphorbia exigua</i> L.	Aecker bei Ilmütz	Ilmütz	1847.06.	BP739780
<i>Euphorbia palustris</i> L.	<i>Euphorbia palustris</i> L.	Gräben bei Raab.	Győr	1845.06.	BP739781
<i>Euphorbia verrucosa</i> L.	<i>Euphorbia verrucosa</i> L.	Kapitelwiese bei Pressburg	Bratislava	1847.06.	BP739788
<i>Fraxinus ornus</i> L.	<i>Fraxinus ornus</i> L.	0	0	1847.08.	BP739776
<i>Gentiana asclepiadea</i> L.	<i>Gentiana asclepiadea</i> L.	Kolbachtental.	Tatranska Lomnica	1846.08.	BP739777
<i>Gentiana cruciata</i> L.	<i>Gentiana cruciata</i> L.	Wolfsthaler Berg	Wolfsthal	1847.07.	BP739784
<i>Gentiana frigida</i> Haenke	<i>Gentiana frigida</i> Haenke	Lomnitzer Spitze	Vysoké Tatry	1846.09.	BP739933

Érvényes taxonnév	Cédulára írt név	Cédula szövege	Mai településhatár	Gyűjtési idő	Azonosító
<i>Gentiana pannonica</i> Scop.	<i>Gentiana pannonica</i> Scop.	Fünfee in den in den Karpathen.	Tatranska Lomnica	1847.08.	BP739778
<i>Gentianella amarella</i> (L.) Bömer	<i>Gentiana amarella</i> L.	Javorina	Tatranská Javorina	1846.08.	BP739779
<i>Geum montanum</i> L.	<i>Sieversia montana</i> Spr./ <i>Geum montanum</i> L.	An Kamm.	0	1846.08.	BP739821
<i>Glechoma hirsuta</i> Waldst. et Kit.	<i>Glechoma hirsutum</i> WK.	Cseszneki vár alatt	Csesznek	1845.07.	BP739785
<i>Gymnadenia nigra</i> (L.) Rchb. F.	<i>Nigritella angustifolia</i> Rich.	Fünfee.	Tatranska Lomnica	1846.08.	BP739870
<i>Gypsophila muralis</i> L.	<i>Gypsophila muralis</i> L.	Teichrand in Wajnor	Vajnory	1847.06.	BP739786
<i>Helichrysum arenarium</i> (L.) Moench.	<i>Gnaphalium arenarium</i> L.	Szt Iványi erdő Győr mellett	Győr (Győrszentiván]	1845.07.	BP739938
<i>Hippuris vulgaris</i> L.	<i>Hippuris vulgaris</i> L.	An Sümpfen	0	1848.06.	BP739773
<i>Huperzia selago</i> (L.) Bernh.	<i>Lycopodium selago</i> L.	Fünfee. Karpathen.	Tatranska Lomnica	1847.08.	BP739648
<i>Iris pumila</i> L.	<i>Iris pumila</i> L.	Hügeln zwischen Theben und Neudorf	Devin	1848.05.	BP739774
<i>Iris variegata</i> L.	<i>Iris variegata</i> L.	Raaber Bischofswald	Győr	1847.	BP739775
<i>Jacobaea incana</i> (L.) Veldcamp	<i>Senecio incanus</i> L.	Lomnitzer Spitze	Vysoké Tatry	1847.08.	BP739886
<i>Jovibarba globifera</i> (L.) J. Parn.	<i>Sempervivum globiferum</i> Mill.	Felsen bei Arács nächst Fured	Balatomfüred	1845.08.	BP739953
<i>Jurinea mollis</i> (L.) Rchb.	<i>Jurinea mollis</i> Rchb.	Sonnige Hügel bei Theben	Devin	1847.07.	BP739934
<i>Lablab purpureus</i> (L.) Sweet.	<i>Dolichus lablab</i>	c.	0	n.a.	BP739835
<i>Lembotropis nigricans</i> (L.) Griseb.	<i>Cytisus nigricans</i> L.	In Laubwäldern	0	1847.07.	BP739828
<i>Leontodon autumnalis</i> L.	<i>Apargia autumnalis</i> L.	Tényó, Somogyi Hügel	Tényó	1845.07.	BP739972
<i>Lepidium cartilagineum</i> (J. C. Mayer) Thell.	<i>Lepidium crassifolium</i> WK.	Andau, Zicklacken	Andau	1845.06.	BP739921

Érvényes taxonnév	Cédulára írt név	Cédula szövege	Mai településhatár	Gyűjtési idő	Azonosító
<i>Lepidium graminifolium</i> L.	<i>Lepidium graminifolium</i> L.	Tihany, an Felsen	Tihany	1844.09.	BP739925
<i>Leucanthemopsis alpina</i> (L.) Heywood.	<i>Chrysanthemum alpinum</i> L.	Lomnitzer Spitze	Vysoké Tatry	1846.08.	BP739916
<i>Leucogonum aestivum</i> L.	<i>Leucogonum aestivum</i> L.	In Sümpfen Habern.	Bratislava	1847.07.	BP739922
<i>Linum hirsutum</i> L.	<i>Linum hirsutum</i> L.	Tényőer Wald	Tényő	1845.	BP739924
<i>Lunaria annua</i> L.	<i>Lunaria biennis</i> L.	Glashütte bei Biberdurg.	Častá	1848.	BP739907
<i>Lycopodium annotinum</i> L.	<i>Lycopodium annotinum</i> L.	Javorina in den Karpathen	Tatranská Javorina	1846.08.	BP739645
<i>Medicago minima</i> (L.) L.	<i>Medicago minima</i> Willd.	Sztiványi erdő	Győr[szentiván]	1845.05.	BP739927
<i>Melampyrum barbatum</i> Waldst. et Kit,	<i>Melampyrum barbatum</i> Kit.	Zwischen Saaten bei Pressburg	Bratislava	1847.06.	BP739915
<i>Meum mutellina</i> Gaertn.	<i>Meum mutellina</i> Gaertn.	Fünfsee.	Tatranska Lomnica	1846.08.	BP739867
<i>Meum mutellina</i> Gaertn.	<i>Phellandrium mutellina</i> L.	Fünfsee.	Tatranska Lomnica	1847.08.	BP739847
<i>Myosurus minimus</i> L.	<i>Myosurus minimus</i> L.	Teichrand in Vajnor	Vajnory	1847.06.	BP739935
<i>Myriophyllum spicatum</i> L.	<i>Myriophyllum spicatum</i> L.	Kanal bei Szigliget	Szigliget	1845.08.	BP739917
<i>Nepeta cataria</i> L.	<i>Nepeta cataria</i> L.	Ilmicz an Säuern.	Illmitz	1846.07.	BP739918
<i>Neslia paniculata</i> (L.) Desv.	<i>Neslia paniculata</i> Desv.	Ballenstein.	Borinka	1848.06.	BP739919
<i>Nonea pulla</i> (L.) DC:	<i>Nonea pulla</i> DC.	Kapitelwiese bei Pr[ess]b[ur]g	Bratislava	1847.06.	BP739920
<i>Nymphaeoides peltata</i> (S. G. Gmel.) Kuntze	<i>Nymphanthes nymphoides</i> Vill.	Zámoly	Győrzámoly	1844.10.	BP739916
<i>Oenanthe aquatica</i> (L.) Poir.	<i>Oenanthe phellandrium</i> Lam.	An Gräben	0	1847.	BP739879
<i>Oenanthe fistulosa</i> L.	<i>Oenanthe fistulosa</i> L.	Raab. Graben	Győr	1845.07.	BP739899
<i>Ononis arvensis</i> L.	<i>Ononis hircina</i> Jacq.	Zjár in der Zips	Ždiar	1847.08.	BP739902

Érvényes taxonnév	Cédulára írt név	Cédula szövege	Mai településhatár	Gyűjtési idő	Azonosító
<i>Ophrys sphegodes</i> Mill.	<i>Ophrys aranifera</i> Smith	Nyúl, nedves rét.	Nyúl	1845.05.	BP739932
<i>Orchis militaris</i> L.	<i>Orchis militaris</i> L.	Habern	Bratislava	1847.05.	BP739906
<i>Orchis pallens</i> L.	<i>Orchis pallens</i> L.	Thebener Kogel.	Devín	1846.05.03.	BP739936
<i>Orchis palustris</i> Jacq.	<i>Orchis palustris</i> Jacq.	Súri rétek	Súr	1846.05.	BP739897
<i>Orchis ustulata</i> L.	<i>Orchis ustulata</i> L.	Zabliget	?	1847.05.	BP739896
<i>Oreochloa disticha</i> Wulfen) Link	<i>Oreochloa disticha</i> Link/Poa disticha Wulf.	Lomnitzer Spitze	Vysoké Tatry	1846.08.	BP739853
<i>Ornithogalum nutans</i> L.	<i>Ornithogalum nutans</i> L.	Mühlau beim Szvan	Győr [Szentiván]	1846.04.	BP739898
<i>Orobanche elatior</i> Sutton	<i>Orobanche elatior</i> Sutt.	Ballensteiner Wald.	Borinka	1846.06.	BP739873
<i>Orobanche ramosa</i> L.	<i>Orobanche ramosa</i> L.	Auf Hanffeldern Dienesd	Dunajská Lužná	1847.07.	BP739926
<i>Orthilia secunda</i> (L.) House	<i>Pyrola secunda</i> L.	In der Javorina	Tatranská Javorina	1846.08.	BP739851
<i>Parnassia palustris</i> L.	<i>Parnassia palustris</i> L.	Javorina	Tatranská Javorina	1847.08.	BP739822
<i>Pedicularis palustris</i> L.	<i>Pedicularis palustris</i> L.	Hanság	0	1844.08.12	BP739964
<i>Pedicularis verticillata</i> L.	<i>Pedicularis verticillata</i> L.	Fünfee in den in den Karpathen.	Tatranska Lomnica	1846.08.	BP739848
<i>Persicaria vivipara</i> (L.) Ronse Decr.	<i>Polygonum viviparum</i> L.	Alpenrifen, Blumengarten in den Karpath.	Starý Smokovec	1846.08.	BP739846
<i>Petrorhagia prolifera</i> (L.) P. W. Ball et Heywood	<i>Dianthus prolifer</i> L.	Hügel bei Tördemicz um Badacsony	Badacsonytördemic	n. a.	BP739942
<i>Pinguicula vulgaris</i> L.	<i>Pinguicula vulgaris</i> L.	Hanság	0	1847.06.	BP739975
<i>Plantago maritima</i> L.	<i>Plantago maritima</i> L.	Moorboden bei Andau	Andau	1844.08.	BP739854
<i>Poa bulbosa</i> L.	<i>Poa vivipara</i> W.	Győri városrét	Győr	1845.06.	BP739908
<i>Polytrichum piliferum</i> Hedw.	<i>Polytrichum piliferum</i>	Grafenberg	Grafenberg bei Eggenburg	n. a.	BP739642

Érvényes taxonnév	Cédulára írt név	Cédula szövege	Mai településhatár	Gyűjtési idő	Azonosító
<i>Potamogeton crispus</i> L.	<i>Potamogeton crispus</i> L.	Stümpfen bei Vajnor	Vajnory	1847.	BP739958
<i>Potamogeton pectinatus</i> L.	<i>Potamogeton marinus</i> L.	Neusiedlersee.	0	1847.06.	BP739960
<i>Potamogeton pusillus</i> L. emend. Fieber	<i>Potamogeton pusillus</i> L.	Neusiedlersee	0	1844.08.	BP739959
<i>Potentilla alba</i> L.	<i>Potentilla alba</i> L.	Nyúli hegy	Nyúl	1846.06.	BP739849
<i>Potentilla verna</i> agg.	<i>Potentilla verna</i> L.	Felkathal	Poprad	1846.08.	BP739845
<i>Prunella grandiflora</i> (L.) Scholler	<i>Prunella grandiflora</i> L.	Kismarton hinter der Windmühl	Eisenstadt	1845.08.	BP739843
<i>Pyrola minor</i> L.	<i>Pyrola minor</i> L.	Javorina	Tatranská Javorina	1846.08.	BP739983
<i>Ranunculus aconitifolius</i> L.	<i>Ranunculus aconitifolius</i> L.	Felkauthal. Karpathen.	Starý Smokovec	1846.08.	BP739891
<i>Ranunculus auricomus</i> agg.	<i>Ranunculus auricomus</i> L. polymorphus All.	Gerencsér im Bakonyerwald	Bakonytamási	1845.06.	BP739963
<i>Ranunculus circinatus</i> Sibth.	<i>Ranunculus circinatus</i> Sibth.	Wasser und Uferform. An und in Gräben Eaab.	Győr	1845.06.	BP739984
<i>Ranunculus montanus</i> Willd.	<i>Ranunculus montanus</i> W.	Am Kamm. Karpathen.	0	1847.08.	BP739884
<i>Rapistrum perenne</i> (L.) All.	<i>Rapistrum perenne</i> All.	Zwischen Saaten. Rittsen.	Ritzendorf/Grossrussbach	1846.05.	BP739842
<i>Rhamnus saxatilis</i> Jacq.	<i>Rhamnus saxatilis</i> L.	An Felsen, Thebener Kogel.	Devin	1846.06.	BP739841
<i>Rhinanthus alectorolophus</i> Pollick.	<i>Alectorolophus hirsutus</i> All.	Zwischen Saaten bei Schwarzwasser, Prsb. Com.	0	1847.07.	BP739805
<i>Ruscus hypoglossum</i> L.	<i>Ruscus hypoglossum</i> L.	SztGyörgy vár környékén	Svätý Jur	1847.06.	BP739982
<i>Sagina nodosa</i> (L.) Fenzl	<i>Spergula nodosa</i> Rchb.	Hanság, Brücke gegen dem Erlsen	0	1845.08.	BP739893
<i>Salicornia prostrata</i> Pall.	<i>Salicornia herbacea</i> L.	Illmicz, um Neuseidlersee.	Illmitz	1847.06.	BP739957
<i>Salix retusa</i> L.	<i>Salix retusa</i> L.	Am Kamm unter d Lommitzer Spitze	Vysoké Tatry	1847.08.	BP739883

Érvényes taxonnév	Cédulára írt név	Cédula szövege	Mai településhatár	Gyűjtési idő	Azonosító
<i>Salsola kali</i> L.	<i>Salsola tragus</i> L.	Graben bei stjohannes	Jánossomorja	1845.08.	BP739909
<i>Sambucus racemosa</i> L.	<i>Sambucus thyrsiflora</i> L.	Graefenberg	Graefenberg/Eggenburg	1847.06.	BP739910
<i>Samolus valerandi</i> L.	<i>Samolus valerandi</i> L.	Andau, árok	Andau	1844.08.14.	BP739911
<i>Saussurea pygmaea</i> Dunn	<i>Saussurea pygmaea</i> Spr.	Am Kamm.	0	1847.08.	BP739768
<i>Saxifraga carpathica</i> Sternb.	<i>Saxifraga carpathica</i> Rchb.	Lomnitzer Spitze	Vysoké Tatry	1846.08.	BP739956
<i>Saxifraga paniculata</i> Mill.	<i>Saxifraga aizoon</i> L.	Finfsee.	Tatranska Lomnica	1846.08.	BP739912
<i>Saxifraga tridactylites</i> L.	<i>Saxifraga tridactylites</i> L.	Csesznek auf Felsen	Csesznek	1844.06.	BP739771
<i>Sclerochloa dura</i> (L.) P. Beauv.	<i>Poa dura</i> Scopoli	Amkommend bei Wandorf	Sopron [Sopronbánfalva]	1845.05.	BP739852
<i>Scorzonera parviflora</i> Jacq.	<i>Scorzonera parviflora</i> Jacq.	Ilmicz, um Neusiedlersee	Illmitz	1845.07.	BP739955
<i>Scrophularia vernalis</i> L.	<i>Scrophularia vernalis</i> L.	Marienthal, hinter dem Schacht.	Marianka	1845.05	BP739900
<i>Scutellaria galericulata</i> L.	<i>Scutellaria galericulata</i> L.	Hinterem Eisenbründl	0	1846.05.	BP739901
<i>Scutellaria hastifolia</i> L.	<i>Scutellaria hastifolia</i> L.	Vajnor am Teichrande	Vajnory	1847.07.	BP739890
<i>Sedum atratum</i> L.	<i>Sedum atratum</i> L.	Lomnitzer Spitze	Vysoké Tatry	1847.	BP739894
<i>Sempervivum montanum</i> L.	<i>Sempervivum montanum</i> L.	An Kamm, unter der Lomnitz.	Vysoké Tatry	1847.08.	BP739954
<i>Senecio doria</i> Nath.	<i>Senecio doria</i> L.	Kapitelwiese bei Pr[ess]b[ur]g	Bratislava	1847.06.	BP739952
<i>Senecio erraticus</i> Bertol.	<i>Senecio barbareifolius</i> Krok.	In Gräben	0	1847.	BP739767
<i>Senecio paludosus</i> L.	<i>Senecio paludosus</i> L.	An der Rápcza	0	1844.06.	BP739889
<i>Sideritis montana</i> L.	<i>Sideritis montana</i> L.	Edelsthaler Thiergarten	Edelstal	1847.06.	BP739882
<i>Silene acaulis</i> (L.) Jacq.	<i>Silene acaulis</i> L.	Felkauthal.	Stary Šmokovec	1846.	BP739892
<i>Silene conica</i> L.	<i>Silene conica</i> L.	Raab bei Sztványer Wald	Gyóni[szentiván]	1845.06.	BP739839
<i>Silene multiflora</i> (Waldst. Et Kt.) Pers.	<i>Silene multiflora</i> Pers.	Ilmiczer Erdzungen	Illmitz	1845.08.	BP739840
<i>Silene nutans</i> L.	<i>Silene nutans</i> L.	Sonnige Hügel bei Kisbarát	Gyónújbarát	1845.06.	BP739888

Érvényes taxonnév	Cédulára írt név	Cédula szövege	Mai településhatár	Gyűjtési idő	Azonosító
<i>Silene otites</i> (L.) Wibel.	<i>Silene otites</i> Sm.	Erdzungen bei Ilmitz	Ilmitz	1845.08.	BP739881
<i>Smyrniium perfoliatum</i> L.	<i>Smyrniium perfoliatum</i> L.	Thebener Kogel.	Devin	1847.05.	BP739930
<i>Spergularia maritima</i> (All.) Chiov.	<i>Alsine marginata</i> DC.	Ilmitz, um Neusiedler See.	Ilmitz	1847.07.	BP739944
<i>Spergularia salina</i> J. Presl. et C. Presl.	<i>Arenaria marina</i> Rbh.	Andau, Zicklacken	Andau	1844.08.	BP739687
<i>Stachys palustris</i> L.	<i>Stachys palustris</i> L.	Hanság	0	1845.06.	BP739887
<i>Stellaria holostea</i> L.	<i>Stellaria holostea</i> L.	Gáthegy bei Bakonybél	Bakonybél	1844.05.	BP739929
<i>Swertia perennis</i> L.	<i>Swertia perennis</i> L.	Sümpfen in der Kohlbach.	Studenec	1847.08.	BP739903
<i>Thalictrum simplex</i> L. subsp. <i>galioides</i> (DC.) Korsch.	<i>Thalictrum galioides</i> Nestl.	Súr, bei Pogánysánc	Súr	1846.05.	BP739878
<i>Tordylium maximum</i> L.	<i>Tordylium maximum</i> L.	Beim Parndorfgarten/Parndorfgarten	Parndorf	1847.06.	BP739772
<i>Tribulus terrestris</i> L.	<i>Tribulus terrestris</i> L.	Aeckern bei Raab.	Győr	1845.06.	BP739880
<i>Trichophorum alpinum</i> (L.) Pers.	<i>Eriophorum alpinum</i> L.	Hanság	0	1847.06.	BP739928
<i>Trifolium fragiferum</i> L.	<i>Trifolium fragiferum</i> L.	Moorenwiesen bei Andau	Andau	1845.08.	BP739875
<i>Trifolium medium</i> L.	<i>Trifolium medium</i> L.	An Graefenberg	Grafenberg/Eggenburg	1847.06.	BP739874
<i>Trifolium montanum</i> L.	<i>Trifolium montanum</i> L.	Graefenberg	Grafenberg/Eggenburg	1847.06.	BP739872
<i>Trifolium rubens</i> L.	<i>Trifolium rubens</i> L.	Tényő, Gebirg	Tényő	1844.10.04	BP739876
<i>Triglochin maritimum</i> L.	<i>Triglochin maritimum</i> L.	Zicklacken bei Andau um Neusiedlersee	Andau	1846.06.	BP739962
<i>Typha angustifolia</i> L.	<i>Tussilago angustifolia</i> L.	Eisenbahngraben gegen Vajnor.	Vajnory	1847.06.	BP739856
<i>Typha latifolia</i> L.	<i>Typha latifolia</i> L.	Eisenbahngraben gegen Ratschersdorf	Racá	1847.06.	BP739869

Érvényes taxonnév	Cédulára írt név	Cédula szövege	Mai településhatár	Gyűjtési idő	Azonosító
<i>Utricularia vulgaris</i> L.	<i>Utricularia vulgaris</i> L.	Hanság	0	1846.07.	BP739978
<i>Veronica austriaca</i> L.	<i>Veronica dentata</i> Schm.	Nyuler Gebirg	Nyúl	1845.06.	BP739907
<i>Vicia pannonica</i> Crantz.	<i>Vicia pannonica</i> Jacq.	Unter Saaten	0	1847.	BP739812
<i>Vitis vinifera</i> L.	<i>Vitis vinifera</i> L.	Habern	Bratislava	1847.06.	BP739766
<i>Xanthium spinosum</i> L.	<i>Xanthium spinosum</i> L.	Győri szállásoknál, sörtések által behozott Szerbiából	Győr	1844.06	BP739951
<i>Zanichellia palustris</i> L.	<i>Zanichellia palustris</i> Mich.	Gräben bei Pogánsánc.	Súr	n. a.	BP739961

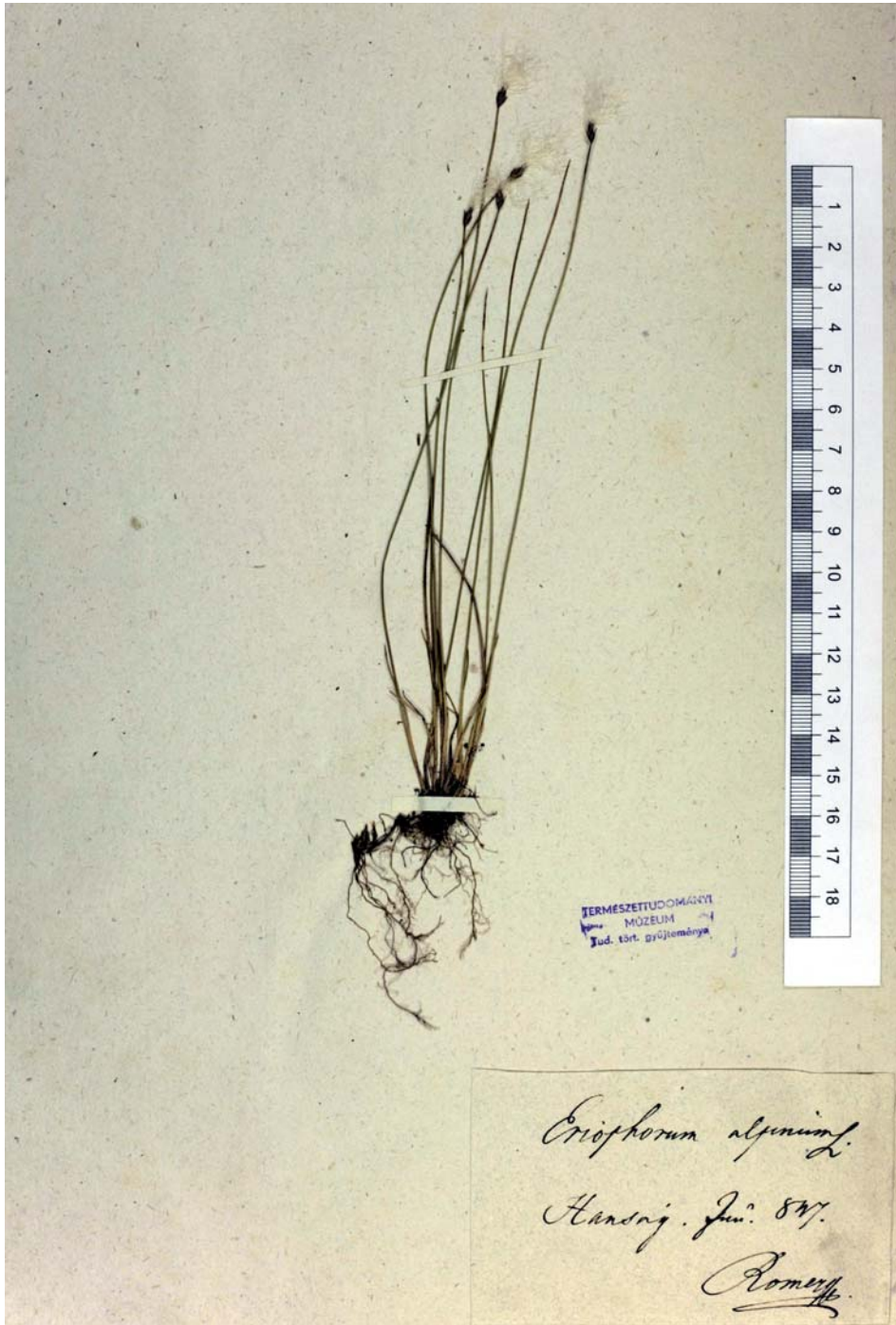

1. ábra

Rómer Flóris által gyűjtött lapok gyűjtési hely szerinti megoszlása a jelenlegi országhatárok szerint

A „Hansági növények” nevet viselő mappa tartalmazta a legnagyobb növényteni értékeket. Gondosan meghatározva 17 növény kapott helyet itt, közöttük olyan ritkaságok is, mint az azóta az egész Hanságból kipusztult vagy eltűnt *Pinguicula vulgaris*, *Trichophorum alpinum* (4. kép), *Eriophorum vaginatum* és *Pedicularis palustris*. Ezeket a fajokat megtaláljuk Wierzbicki Péter 1820-ból származó *Flora Mosoniensis*-ében is. Gyűjtéseit még abban az időben végezte, amikor a Hanyi-medence rendszeres kiöntései révén összefüggő lapterület lehetett, közvetlen vízrajzi kapcsolattal a Fertő-tó illetve a Rábaköz felé. Feltételezhető tehát, hogy Rómer a lápi fajok után kutatva gyakran szállt csónakba, ugyanakkor az általánosító helymegadásból („Hanság”) nem lehet egyértelműen megállapítani, hogy a gyűjtések a mai Magyarország területéről származnak-e, vagy a Hanság ma Ausztriához tartozó részéről.

Természetrajzot oktató tanárként, első győri működésének idején (1839–1845) rendszeres gyűjtést végzett a város környékén. A növényekhez „szeme van”, bizonyítja ezt jó néhány ritkaság a lapjai között. A gönyűi rétekről több ízben szedett *Daphne cneorum*-ot, a győrszentiváni homokról *Astragalus exscapus*-t, Győrzámolyról *Nymphoides peltata*-t és *Cephalanthera damasonium*-ot gyűjtött. A *Xanthium spinosum* (5. kép) (tövises csimpaj) céduláján megjegyzi, hogy az „sörtések által behozott Szerbiából”, s a faj terjedésére később utal A *Bakony* című könyvében is.

4. kép

Az időközben kipusztult *Trichophorum alpinum* herbáriumi lapja (BP739928)

5. kép

Korai özönnövényünk, a *Xanthium spinosum* herbáriumi lapja (BP739951)

2. ábra

Rómer Flóris által gyűjtött lapok gyűjtési év szerinti megoszlása az MTM Növénytárban

A Pannonhalmi-dombság szinte egész területét bejárva, számos érdekes növényt talál és présel. Kiemelendő közülük a nyúli rétekről szedett *Ophrys sphegodes*, amely a falu körüli szikesedő réteken még a XX. század első felében is tenyészett, mára azonban élőhelyei megszűntek. Különösen Tényő dombjait kedvelte, Ebenhöch Ferenc koroncói plébános barátjával kirándulva több ízben *Trifolium rubens*-et, *Linum hirsutum*-ot gyűjt. Ezek a fajok ma is megtalálhatók a Tényő fölötti Nagyhegyen.

A Dunántúl távolabbi területein tett kirándulásairól is rendszeresen hozott gyűjtéseket, így a Bakonyból (Bakonybél, Csesznek), a Bakonyaljáról (Súr, Bakonytamási), a Balaton-felvidékről (Tihany, Badacsony, Szigliget) és az Alpokaljáról (Sopron).

Két nagyobb gyűjtési körzetet jelölnek ki a hazánk mai területén kívülről származó herbárium lapjai. 1844-től kezdve többször járt a Fertőzugban, a mai Andau és Illmitz területén, ahová bizonyára az ottani érdekes sziki flóra vonzotta. Be gyűjtött növényei között szinte valamennyi jelentősebb halofitont megtaláljuk, pl. *Salicornia prostrata*, *Scorzonera parviflora*, *Spergularia maritima*, *Camphorosma annua*, *Bupleurum tenuissimum*. Megtalálja (és helyesen határozza meg!) a ma is igen ritka *Astragalus sulcatus*-t a Fertő töltésén (6. kép).

Pozsonyba való áthelyezését követően értelemszerűen megnő a Pozsony vármegyében gyűjtött növényeinek a száma is. Hogy mennyire érdekelte a környék flórája, bizonyítja, hogy Pozsony közvetlen környékére sokszor kocsizott ki e célból.

6. kép
Astragalus sulcatus herbáriumi lapja (BP739947)

Különösen Dévény területéről gyűjtött sokat, jelentős adatnak számít az *Orchis pallens*, *Astragalus asper*, *Rhamnus saxatilis*, amelyek a „Thebenerberg”-ről, vagyis a Dévény fölötti hegyről származnak.

A gyűjteményben ezen kívül két nyári tátrai útjáról (1846 és 1847 augusztusából) származó növényeket találunk.

Köszönetnyilvánítás

Köszönetünket fejezzük ki Barina Zoltán kurátornak (MTM Növénytár, Budapest) a lapok fotózásáért, rendezéséért. Ugyancsak köszönettel tartozunk Jakab Réka (Magyar Nemzeti Levéltár Veszprém Megyei Levéltára) és Kránitz Zsolt (Pápai Református Gyűjtemények, Levéltár) levéltárosoknak a gót kéziratos cédulák megfejtésében nyújtott nélkülözhetetlen segítségükért.

IRODALOM

GALAMBOS István

2015 Rómer Flóris természettudományos munkássága. (in press)

KIRÁLY G. (szerk.)

2009 Új magyar fűvészkönyv. Magyarország hajtásos növényei. Határozókulcsok. Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság, Jószaftó 616 p.

LELKES Gy. (szerk.)

1998 Magyar helységnevé-azonosító szótár. 2. jav. és bőv. kiad. Talma K., Budapest 930 p. 4 tábla, 64 térk.

WIERZBICKI P.

1820 Flora Mosoniensis. Exhibens plantas Phanerogamas et Filices. 1-2. köt. 190, 148 lev. Kézirat. Fachbereichsbibliothek Botanik, Universität Wien, Wien.

INTERNETES HIVATKOZÁS

www.theplantlist.org (2015.08.12.)

**THE HERBARIUM PAGES COLLECTED BY FLÓRIS RÓMER
IN THE HISTORICAL COLLECTION (COLLECTIO HISTORICAE)
OF THE HUNGARIAN NATURAL HISTORICAL MUSEUM**

From the objects of Flóris Rómer's scientific collections only his herbarium pages could be found up till now in the different public collections. The Historical Collection of the Hungarian Natural Historical Museum keeps 190 herbarium pages originating from Rómer. Their study, statistical analyses and scientific evaluation help to unfold the working method of their collector. The pages preserved plants collected between July 1843 and July 1848 from the Bakony Mountains, the High Tatra Mountains and the area of Győr, Moson, Sopron and Pozsony Counties, and they include several species which have disappeared from their original habitats since then.

István Galambos – Dávid Schmidt